

Ετήσιο Σεμινάριο

«Εισαγωγή στην Κλασική Ψυχανάλυση»

Ημέρα και Ώρες Συναντήσεων: κάθε Δευτέρα, 20:45 - 22:00

Αναλυτικό πρόγραμμα

Η αρχή και οι Αρχές της Ψυχανάλυσης

Κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα οι συνθήκες στην πολυτάραχη Ευρώπη έχουν πλέον ωριμάσει για να μεταποπισθεί το βάρος της μελέτης των ανθρώπινων ζητημάτων από τους πολέμους, τις απώλειες στην πορεία προς μια καινούρια αναγέννηση της Ευρώπης. Αυτή η πορεία κατά τον 20 αιώνα είχε τις μεταπτώσεις της αλλά ταυτόχρονα εδραίωσε και τον ρόλο της ψυχανάλυσης. Η επιτομή της αφηρημένης σκέψης σε κλινικό επίπεδο εκφράσθηκε με τον καλύτερο τρόπο από τον Βιενέζο γιατρό S. Freud. Ο εν λόγω νευρολόγος μελετητής ανύψωσε το θέμα του αγνώστου μέρους της ανθρώπινης φύσης που καταταλαιπωρούσε τον ψυχιατρικό κόσμο στο υψηλότατο δυνατό επίπεδο. Ο Freud αποκάλυψε ασυνείδητο αυτό το οποίο το βιολογικό-νευρολογικό εργαστήριό του αδυνατούσε να συλλάβει παρά την παθολογική διάσταση την οποία εξέφραζε το άτομο απευθυνόμενο στο γιατρό του.

Αντιστάσεις στην ψυχανάλυση

Ο Freud από νωρίς αντιλήφθηκε ότι η παραδοχή της ύπαρξης του αγνώστου και του ασυνείδητου ήταν κάτι το απαράδεκτο ή σε κάθε περίπτωση θα χρειαζόταν μεγάλη προσπάθεια για να γίνει αποδεκτό από τον μέσο ασθενή που αντιμετώπιζε ψυχολογικά προβλήματα τα οποία παρουσιάζονται σαν να ήταν οργανικής αιτιολογίας. Όταν όμως η έννοια του ασυνείδητου συνυφάνθηκε με την έννοια της σεξουαλικότητας, τότε μπόρεσε να γίνει κάπως πιο κατανοητός ο λόγος για τον οποίο ο κάθε άνθρωπος δυσκολευόταν στην αποκάλυψη του ασυνείδητου του. Αυτό είχε τεράστιες δυσκολίες αλλά ταυτόχρονα και μεγάλη έλξη ως προς την αποκάλυψη της αλήθειας του. Συνεπώς, οι αντιστάσεις που διαπιστώθηκαν κατά την εφαρμογή της νέας θεραπευτικής μεθόδου του Freud που αποκαλείται «ψυχανάλυση» οφείλονται κατά κάποιο ενδιαφέροντα, αλλά και μυστηριώδη τρόπο στη σεξουαλικότητα με την ευρύτατη έννοια της. Αυτή η σεξουαλικότητα φανερώθηκε ως μια εξαιρετικά πολύπλοκη ανθρώπινη διάσταση που με όρους λογικής αντιμετωπιζόταν μέσω αμυνών και αντιστάσεων οι οποίες θεωρήθηκαν ότι εν πάσει περιπτώσει δεν θα ήταν δυνατόν να έχουν μια προέλευση παρα μόνο βιολογικής δόμησης εστω και αν προέρχεται από το ασυνείδητο.

Τα γραπτά για την ψυχαναλυτική τεχνική 1904-1913

- Η μέθοδος
- Η διαδικασία και το πλαίσιο
- Μεταβίβαση και αντιμεταβίβαση
- Ανάμνηση – επανάληψη και επεξεργασία (1914)

Οι αντιστάσεις στην επανεμφάνιση ασυνείδητου υλικού στη συνείδηση δεν αναφέρονται σε ένα κενό χώρο του συνείδητου, αντίθετα αναφέρονται με απόλυτη καθαρότητα στο χώρο αφενός μεν της συνείδησης αυτού του ίδιου του υποκειμένου, αφετέρου δε στη διαπροσωπική σχέση με κάποιο άλλο αντικείμενο και στη συγκεκριμένη περίπτωση τον αναλυτή. Όμως κάθε κατάσταση συνειδητότητας έχει μέσα της την ύπαρξη κάποιου πρωτογενούς αντικειμένου, οι αντιστάσεις αφορούν κατά βάση διαπροσωπικές σχέσεις φαινομενικά συνειδητοποιημένες αλλά ταυτόχρονα φαντασιωτικές. Ο Freud εκμεταλλευόμενος την ύπαρξη αντικειμένων επί των οποίων αντιστέκεται το ασυνείδητο υλικό και οι

αναμνήσεις του ασθενούς, περιέγραψε την έννοια της μεταβίβασης. Όσο δε ο αναλυτής συμμετέχει στην ανωτέρω διαδικασία σε συνειδητό/ασυνείδητο επίπεδο αναφέρθηκε στην έννοια της αντιμεταβίβασης. Η ανωτέρω ντετερμινιστική θεώρηση της θεραπευτικής διαδικασίας άνοιξε το δρόμο της ψυχανάλυσης σε ολόκληρο το φάσμα των διαπροσωπικών σχέσεων πολύ πέρα της ψυχιατρικής επιστήμης και παθολογίας.

Οι σχέσεις μεταξύ των συστημάτων – ασυνείδητο – προσυνειδητό – συνειδητό – α΄ μέρος

- Η τοπική άποψη
- Το ασυνείδητο
- Η τοπική και η δυναμική άποψη της απώθησης
- Η σύγκρουση ανάμεσα στο Εγώ, στο Αυτό και στο Υπερεγώ
- Η σχέση του Εγώ

Μέσα από ασυνείδητες διαδικασίες αναβλύζει και οργανώνεται διαρκώς η παρουσία ενός νέου σχηματισμού του Εγώ το οποίο κατέστη δυνατό να περιγραφεί μετά από μεγάλη προσπάθεια του Freud. Το Εγώ είναι ο ενδιάμεσος σταθμός των λιβιδινικών δράσεων (ενστίκτων) του εσωτερικού χώρου του υποκειμένου και των εξωτερικών επιδράσεων. Αυτό, ως ρυθμιστικός παράγοντας της λειτουργικότητας του ψυχισμού, συγκροτεί στην καλύτερη των περιπτώσεων μια πραγματικότητα για τον καθένα, αλλά και μια συγκρουσιακή διαλεκτική όταν τα ερεθίσματα δεν μπορούν να συγκροτηθούν με επάρκεια ως μέρος της πραγματικότητας. Αναγνωρίζοντας ο Freud την τεράστια ευθύνη του Εγώ και την ανάγκη αμυντικής δόμησης της ύπαρξής του προχώρησε στην περιγραφή ενός βοηθητικού Υπερεγώ ως φαινομενικά ανεξάρτητη οντότητα, η οποία θα ανελάμβανε συγκεκριμένα καθήκοντα δεδομένα και αδιαμφισβήτητα. Μάλιστα, όταν το Εγώ θα αντιδρούσε στη λειτουργικότητα του Υπερεγώ το δεύτερο (το Υπερεγώ) θα ήταν άκρως επικριτικό και διορθωτικό επί του πρώτου (Εγώ). Αυτό θα μπορούσε να καταλήξει ακόμα και σε κατάτμηση του Εγώ ώστε να χαθούν σημαντικά λειτουργικά κομμάτια του ψυχισμού του υποκειμένου προς όφελος μιας έστω στοιχειώδους αποτελεσματικότητας του Εγώ καθώς είναι προφανές η φιλοδοξία του Freud για την κατανόηση του Εγώ θα είχε συγκλονιστικές συνέπειες για την ανθρώπινη ψυχοπαθολογία αν και όποτε αυτή συγκροτούταν.

Οι σχέσεις μεταξύ των συστημάτων – ασυνείδητο – προσυνειδητό – συνειδητό – β΄ μέρος

Πέραν του Εγώ και του Υπερεγώ, υπάρχει μια ακόμα διάκριση που περιεγράφηκε από τον Freud ως προσυνειδητό. Επειδή η βιαιότητα του ασυνειδήτου είχε διαχρονικά συνδεθεί με δύσκολες κλινικές καταστάσεις που θα μπορούσαν να είναι μη ελεγχόμενες από το Εγώ. Τότε ο Freud αποφάνθηκε ότι υπάρχει μια λειτουργία φίλτρου εντός του ψυχισμού, έτσι ώστε ερεθίσματα μη εύκολα αναγνωρίσιμα από το Εγώ να μη τους επιτρέπεται ελεύθερα η είσοδός τους στη συνείδηση. Έτσι το προσυνειδητό μπορούσε να αποτελεί μια πρώτη διαδικασία επιλογής των ερεθισμάτων από το Εγώ και ταυτόχρονα έναν τόπο συγκέντρωσης ερεθισμάτων τα οποία θα περίμεναν υπομονετικά την ενδεχόμενη είσοδό τους κατόπιν μιας συγκρότησής τους αποδεκτής προς περαιτέρω επεξεργασία.

Μια νέα ματιά στην ψυχοπαθολογία

- Οι ψυχονευρώσεις άμυνας
- Η σεξουαλικότητα στην αιτιολογία των νευρώσεων
- Εκ των υστέρων

Από τη στιγμή που το σεξουαλικό ένστικτο δεν μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα και με δεδομένη τη δύναμή του είναι φυσικά επόμενο ότι θα βρεθούν εναλλακτικοί και υποκατάστατοι τρόποι της εμφάνισής του. Οι τρόποι αυτής της εμφάνισης συνιστούν αυτό που περιγράφεται ως νεύρωση ή ψυχική νόσος εν γένει. Επιμέρους διαφοροποιήσεις θεωρητικού επιπέδου επ' αυτού του θέματος είναι πολλές αν και η κλινική διάσταση του ζητήματος συνοδεύεται πάντοτε από διαταραχές του ενστίκτου. Συνήθως μιλάμε για την libido, ως την εκπροσώπηση του ενστίκτου στην κλινική πράξη. Μεταξύ της ασυνείδητης επιθυμίας που έχει πάρει λιβιδινική μορφή έντασης και την πραγματική αναγκαιότητα που εκφράζεται ως ο αποδεκτός τρόπος μιας επιθυμίας βρίσκεται η άμυνα με σκοπό να ρυθμίσει τη σχέση μεταξύ των δύο καταστάσεων.

Όλα αυτά είναι πιθανόν να βαίνουν καλώς μέχρι του σημείου εκείνου που θα υπάρξει διαταραχή αυτής της ισορροπίας και εκ των υστέρων θα αναγκαστούμε να διερευνήσουμε που βρίσκεται χρονικά η διαταραχή στην εξέλιξη των πραγμάτων και πως δημιουργήθηκε. Τότε διαπιστώνουμε την ύπαρξη τριών κυρίως διαταραχών: της υστερίας, της αγχώδους νεύρωσης και της ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης. Οι καταστάσεις που φέρονται ως ψυχώσεις και μεθοριακές διαταραχές θεωρήθηκαν από τον Freud ότι χρήζουν ιδιαίτερης μεταχείρισης εξαιτίας της υφιστάμενης κατάταξης του Εγώ που αναπόφευκτα αλλοιώνει ριζικά το χαρακτήρα μιας προϋπάρχουσας ψυχοσύγκρουσης.

Η δυσκολία αποδοχής των ενστίκτων

Το ερώτημα για τη φύση της προέλευσης των ενστίκτων είναι απόλυτα εύλογο και έχει ευρύτατα τεθεί εξαρχής στο χώρο της ψυχανάλυσης. Άλλωστε αυτό είναι καθόλα φυσιολογικό και βιολογικά αποδεκτό εφόσον αντιπροσωπεύει την κατάσταση του ατόμου σε μια προγενέστερη μορφή – ενδεχομένως νηπιακή- που προσομοιάζε λιγότερο με ανθρώπινο όν. Υπάρχει όμως ένα δεδομένο αγνώστου κατά βάση αιτιολογίας, αν και ο Freud όπως θα δούμε έχει διατυπώσει συγκεκριμένες υποθέσεις επ' αυτού. Αυτό το δεδομένο καθιστά την αποδοχή των ενστίκτων στην ενήλικη ζωή ανέφικτη. Ο τεχνικός όρος με τον οποίο περιγράφεται το ανέφικτο της αποδοχής των ενστίκτων φέρεται ως η λιβιδινική διάσταση του Οιδιποδείου Συμπλέγματος. Εν προκειμένω καλούμαστε να μελετήσουμε και να αποδεχτούμε ότι η σεξουαλική σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών είναι μια κοινωνικά απαράδεκτη εκδοχή. Και κατά συνέπεια, ένας τεράστιος κύκλος ψυχικών εκδηλώσεων με επικέντρωση στην πορεία του λιβιδινικού ενστίκτου αρχίζει να περιγράφεται με όλες τις κλινικές του προεκτάσεις.

Το Εγώ και το Αυτό – α' μέρος

- Το Υπερεγώ (ή ιδανικό του Εγώ)
- Το Εγώ και η σύγκρουση μεταξύ ενόρμησης ζωής και ενόρμησης θανάτου
- Αρνητική θεραπευτική αντίδραση και μελαγχολικό Υπερεγώ

Από την στιγμή κατά την οποία το ένστικτο δεν του επιτρέπεται να πρωταγωνιστήσει στην ανθρώπινη κατάσταση και να εκφραστεί ελεύθερα δημιουργείται ένας σχηματισμός φαντασιωσικού περιεχομένου που έχει ήδη συζητηθεί και είναι το αποκαλούμενο Εγώ. Ως αντιρρόπισμα δε αυτού και προκειμένου να καταγραφεί η δράση του ενστίκτου ένας άλλος σχηματισμός αποκαλείται Αυτό. Η δυναμική όμως αυτών των δύο θα ήταν πάντοτε υπέρ του Αυτό αν δεν υπήρχε μια επικουρική και συμπληρωματική διάσταση του αποκαλούμενου Υπερεγώ με το οποίο έχουμε ήδη ασχοληθεί. Από αυτό τον τρισδιάστατο ψυχισμό άλλες φορές λόγω των δυναμικών αλληλεπιδράσεων τους καλούμαστε να αναφερόμαστε σε ενόρμηση ζωής και άλλοτε σε ενόρμηση θανάτου. Κατά την ψυχανάλυση η επιμονή στην ενόρμηση θανάτου λαμβάνει την κλινική της διάσταση υπό τον όρο αρνητική θεραπευτική αντίδραση μεταβιβαστικού χαρακτήρα.

Το Εγώ και το Αυτό – β' μέρος

Το Εγώ και το Αυτό στα οποία αναφερθήκαμε στην προηγούμενη συνάντηση έχουν συγκεκριμένες λειτουργίες. Το Εγώ ρυθμίζει κατά βάσιν τα πάντα όσο αφορά το ψυχικό όργανο στη σχέση του είτε με τον εξωτερικό κόσμο είτε με το εσωτερικό ένστικτο. Επειδή δε το τελευταίο που το έχουμε αποκαλέσει Αυτό είναι μη ελεγχόμενο και χρονικά απροσδιόριστο, το Εγώ διαρκώς πρέπει να βρίσκεται σε επιφυλακή υπό την μορφή αμυνών οποίες διαρκώς το εμπλουτίζουν δυναμώνοντας το ταυτόχρονα και απαλλάσσοντας το από οτιδήποτε μπορεί να διαταράξει την αρμονική εσωτερική του λειτουργικότητα καθόσον το Εγώ εμπεριέχει όπως είναι φυσικό πολλά υποσυστήματα τα οποία μπορεί ανάλογα με τις περιστάσεις να πρέπει άλλοτε να μπαίνει σε αναστολή και άλλοτε να επανανεργοποιούνται.

Οι μηχανισμοί άμυνας του Εγώ

Κατά βάσιν το Εγώ όπως και όλα τα πράγματα στη φύση κινείται σε τρεις διαστάσεις. Είναι η διάσταση της αποδοχής ενός ερεθίσματος, της απόρριψης ενός ερεθίσματος και της διαχείρισης των ερεθισμάτων μέσα σε χρονικά πλαίσια. Η ένταση υπό την οποία λαμβάνουν χώρα οι ανωτέρω διαδικασίες ποικίλει από

περίπτωση σε περίπτωση. Το Εγώ αρνείται να ασχοληθεί με ερεθίσματα που καθίσταται επικίνδυνα για την ομαλή λειτουργία του ψυχισμού. Το πετυχαίνει αυτό μέσω της απώθησης. Άλλες φορές απωθεί τα εν λόγω ερεθίσματα μερικώς και άλλοτε ολικώς. Σε άλλες περιπτώσεις τα εκλογικεύει, τα ενσωματώνει ή τα μετριάζει. Τέλος τα ερεθίσματα μπορεί να τμηματοποιούνται έτσι ώστε να γίνονται ευκολότερα αποδεκτά. Υπό αυτή την έννοια παρατηρούμε ότι το Εγώ λειτουργεί εντός του πλαισίου των αμυνών της άρνησης, της απώθησης, της εκλογίκευσης, του αντιδραστικού σχηματισμού, της σχάσης, της προβολής και της προβλητικής ταύτισης. Υποδιαιρέσεις αυτών των κύριων αμυνών μπορούν και εξετάζονται χωριστά.

Το Εγώ και η ψυχολογία των μαζών

- Η αγάπη, η ταύτιση και το ιδανικό του Εγώ
- Χαρακτηριστικά της ψυχολογίας των μαζών

Σε ψυχολογικό επίπεδο υπάρχει πάντα το ερώτημα ποιά είναι η σχέση του ασυνειδήτου με τις ομάδες των ατόμων σε αντιδιαστολή με το ένα και ξεχωριστό άτομο. Για πρώτη φορά ο Freud ασχολείται σε κλινικό επίπεδο με το φαινόμενο της επιρροής που έχει ένα κοινωνικό σύνολο ή μία ομάδα ανθρώπων επί του υποκειμένου. Μπορεί το κουρασμένο Εγώ του υποκειμένου να θέλει να παλινδρομήσει, σαν να θέλει να υποταχθεί, σαν να θέλει να βρεθεί σε μια ονειρική κατάσταση, σαν να θέλει να υποστεί ύπνωση και αποποιείται μέρος του εαυτού του και δίνει την ευθύνη των δικών του πραγμάτων στην ομάδα, στην κοινωνία, στην παρέα ή σε κάποιον ηγέτη που έχει επιλέξει. Αυτή η παλινδρομική του κατάσταση προσομοιάζει με την παιδική του ζωή και την εξάρτηση του από τα πρώιμα γονεϊκά αντικείμενα.

Αποσπάσματα μιας ανάλυσης υστερίας (περίπτωση Ντόρας)

Όταν απομακρυνθούμε από το θεωρητικό υπόβαθρο της ψυχανάλυσης συναντούμε την πρώτη μεγάλη κλινική περίπτωση του Freud την περίπτωση της Ντόρας. Εκεί βλέπουμε όλη την συμπτωματολογία, βασική τεχνική και θεραπεία της υστερίας. Ταυτόχρονα όμως παρατηρούμε τις δυσκολίες και τις αντιφάσεις του Freud ειδικότερα σε θέματα που άπτονται αυτού που είχε ονομάσει ο ίδιος μεταβίβαση και αντιμεταβίβαση. Το κυριότερο όμως επίτευγμα της συγκεκριμένης κλινικής περίπτωσης συνίσταται στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η ψυχική υπερδιέγερση έχει προκαθορισμένες συνέπειες στο σωματικό επίπεδο και στη διασύνδεση του σωματικού με το ψυχικό γενικά. Αυτή η κατάσταση της υστερικής υπερδιέγερσης παρουσιάζεται σε ένα ευρύτατο φάσμα κλινικών διαταραχών και συνεπώς θα λέγαμε ότι η υστερική κατάσταση δεν είναι μια νόσος αλλά ένα κοινό χαρακτηριστικό κάθε ψυχικής διαταραχής.

Παρατηρήσεις σε μια περίπτωση ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης «Ο άνθρωπος με τα ποντίκια»

Όπως με την τελευταία συνάντηση έτσι και εδώ εξετάζεται η δεύτερη μεγάλη νευρωσική κατάσταση που αποκαλείται ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση. Δηλ. η ασυγκράτητη και ανεξέλεγκτη ροπή του ασθενή να απασχολείται με ιδέες του μυαλού του τις οποίες αναγνωρίζει ως παθολογικές. Εδώ αναφέρεται η περίπτωση εκείνου του ανθρώπου που μεταξύ πολλών άλλων έχοντας ακούσει από ένα συνάδελφο του απλά και μόνο για μια ανατολίτικη ιστορία για ποντίκια που εισέρχονται στο πρωκτό ενός ενόχου ως τιμωρία για τα παραπτώματά του ο Freud αναπτύσσει ολόκληρο το φάσμα και τις ιδιομορφίες της αντίστοιχης νεύρωσης. Η εν λόγω κλινική περίπτωση καταγράφει την προϊστορία της εξέλιξης της νόσου και την σχέση της με την κρυφή επιθετικότητα όσο και το σεξουαλικό ανικανοποίητο του ασθενούς.

Αποσπάσματα της ιστορίας μιας παιδικής νεύρωσης «Ο άνθρωπος με τους λύκους»

Η τρίτη μεγάλη κλινική εργασία του Freud αφορά το όνειρο ενός νευρωτικού ασθενούς σε ανάλυση. Μια τρομακτική εικόνα επτά λύκων που κάθονται ήρεμα στα κλειδιά ενός δέντρου ακριβώς έξω από το παράθυρο που ατενίζει ο ασθενής και το οποίο ξαφνικά ανοίγει με μια ριπή ανέμου. Η εργασία ασχολείται με τον τρόπο τον οποίο ο Freud χειρίστηκε την νεύρωση του ασθενή του. Μέσα από το κείμενο βλέπουμε το βάθος των ασυνείδητων προεκτάσεων που καθορίζουν τα συμπτώματα του ασθενή, τη σημασία του ονείρου του, την εξέλιξη της νόσου του, καθώς και την μεταβίβαση που προκαθορισμένα

πρόκειται να αναπτυχθεί στον ασθενή. Επίσης διαπιστώνουμε τις αντιμεταβιβαστικές προεκτάσεις του αναλυτή (του Freud) στη συγκεκριμένη περίπτωση. Σ αυτό το σημαντικό κείμενο αναδεικνύονται ταυτόχρονα οι κλινικές δυσκολίες στην κατανόηση και χρήση της μεταβίβασης και αντιμεταβίβασης που στη συνέχεια θα εξελιχθούν σε πυρηνικές εστίες για το μέλλον του συνόλου των ψυχαναλυτικών πραγμάτων.

Η ερμηνεία των ονείρων - α' μέρος

Τίποτα δεν μπορεί να αποτελέσει καθοδηγητικό στοιχείο της πορείας μιας ανάλυσης επί τη βάση της λειτουργίας του ασυνειδήτου ενός ασθενούς όσο το όνειρο . Αν η καθημερινότητα που αντιπροσωπεύεται στους συνειρμούς του ασθενή τίθεται της ζωής υπό ερμηνεία και ψυχαναλυτική επεξεργασία το κρυφό περιεχόμενο που μπορεί να παράσχει το όνειρο εμβαθύνει και κατευθύνει την ανάλυση με τρόπο που κανένας άλλος παράγοντας δεν μπορεί να αντικαταστήσει. Αυτό συμβαίνει επειδή μέσα από το όνειρο εκφράζεται υλικό όχι μόνο της ίδιας ή της προηγούμενης μέρας από τη ζωή του ασθενή αλλά κυρίως οι διασυνδέσεις αυτού του υλικού με ολόκληρη την προϊστορία του.

Η ερμηνεία των ονείρων – β' μέρος

Στη συνέχεια των ανωτέρω θα προσθέταμε ότι η συμπύκνωση και η μετάθεση που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο των μυστικών και ασυνείδητων διεργασιών του ονείρου όταν συνδέονται με τα πράγματα της συνείδησης συναποτελούν ότι πιο παραγωγικό μπορεί να υπάρξει για τον ασθενή στη διάρκεια της ανάλυσης του. Διότι αφενός μεν η συμπύκνωση καθορίζει με συμβολικό τρόπο τεράστιες κατηγοριοποιήσεις ψυχικών καταστάσεων αφετέρου δε η μετάθεση μπορεί να μετακινεί αυθαίρετα υλικό μιας κατηγοριοποίησης σε μια άλλη προκειμένου να εξυπηρετηθεί πρώτιστα η οικονομία του ψυχικού οργάνου.

Η παιδική σεξουαλικότητα στη βάση της νεύρωσης του ενήλικου: Η περίπτωση του «μικρού Χανς»

Η περίπτωση " του μικρού Χανς" όπως αποκαλείται θα λέγαμε ότι είναι μια άκρως ιδιόζουσα «ψυχαναλυτική εργασία». Ο Freud καθοδηγούσε τη θεραπεία του μικρού Χανς μέσω του πατέρα του παιδιού ο οποίος κατά βάσιν εκτελούσε την θεραπευτική διαδικασία του παιδιού του. Ο μικρός Χανς υπέφερε από φοβίες (φόβος για τα άλογα, άγχος, αγοραφοβία) τις οποίες συζητούσε ο πατέρας με τον Freud ανα τακτά χρονικά διαστήματα. Συνεπώς η εν λόγω εργασία με κανένα τρόπο δεν μπορεί να συμπεριληφθεί ως κλινικό ψυχαναλυτικό κείμενο μεταβιβαστικού περιεχομένου αν και μπορεί κάλλιστα να μελετηθεί ως ένα ερευνητικό σχέδιο του Freud αφενός μεν όσο αφορά την προσπάθειά του να ερευνήσει το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα σε βάθος και να επιβεβαιώσει στοιχεία και της δικής του αυτοανάλυσης , αφετέρου δε να πειραματιστεί με την κατ' εκείνη την εποχή ασαφή έννοια της μεταβίβασης και της σημασίας της. Είναι προφανές ότι εν προκειμένω το φαινόμενο της μεταβίβασης αφορά περισσότερο τον πατέρα του μικρού Χανς με τον Freud καθώς και την μεταλλασσόμενη οιδιποδειακή σχέση του μικρού Χανς με τον πατέρα του παρά τη σχέση του παιδιού με τον Freud.

Νεύρωση και ψύχωση

- Μετά τις νευρώσεις, η μελέτη των ψυχώσεων
- Η απώλεια της πραγματικότητας στη νέυρωση και στην ψύχωση
- Ψυχαναλυτικές παρατηρήσεις για την αυτοβιογραφία μιας περίπτωσης παράνοιας «Ο Πρόεδρος Schreber»
- Η άρνηση

Μεταξύ νέυρωσης και ψύχωσης θα πρέπει να θέσουμε στο πλαίσιο του ψυχισμού μια αμυδρά διαχωριστική γραμμή ανεξάρτητα της ψυχαναλυτικής σχολής που υποστηρίζει κάποιος. Η βασική αρχή είναι ότι η νέυρωση σχηματίζεται ως νοσηρή κατάσταση από την στιγμή της εμφάνισης του Οιδιπόδειου Συμπλέγματος. Σε αντίθεση με τη νέυρωση, η ψύχωση υποθέτουμε ότι έχει τις ρίζες της σε προ-οιδιπόδειο χρόνο και αφορά την δυαδική προσκόλληση του ασθενούς επί του πρώιμου αντικειμένου με όλες τις αρνητικές συνέπειες μιας τέτοιας ιστορικής αναδρομής. Φυσικά στην περίπτωση της ψύχωσης

η φροϋδική εκδοχή η οποία δεν συζητείται ευρέως σχετίζεται με το ότι οι ψυχωτικές διεργασίες ξεκινούν και αυτές από το οιδιπόδειο σύμπλεγμα με πορεία προς τα πίσω. Και γι αυτό το λόγο και η δυσκολία στην αντιμετώπισή τους.

Η ανάδειξη της ιδιαιτερότητας της σεξουαλικότητας του ανθρώπου μέσα από τις «Τρεις Μελέτες για τη Σεξουαλικότητα»

Η σεξουαλικότητα υπό την στοιχειώδη της μορφή που εξετάζεται στα " Τρία Δοκίμια για τη Σεξουαλικότητα" του Freud έχει ένα κατ' επίφαση βιολογικό χαρακτήρα. Αυτός υποτίθεται ότι καθορίζει τα πάντα, ο Freud είπε « η ανατομία είναι η μοίρα μας». Στην πορεία όμως των πραγμάτων διαπιστώνουμε ότι αυτό δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα πρόπλασμα του τι πρόκειται να ακολουθήσει. Η εμφάνιση του ψυχισμού εμπεριέχει φαντασιώσεις οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη σεξουαλικότητα και το σύνολο των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα και εκφράζεται μέσα από την ποικιλομορφία των εκφραζόμενων συναισθημάτων.

Μερικές ψυχολογικές συνέπειες της ανατομικής διαφοράς μεταξύ των φύλων

- Η σεξουαλική ανάπτυξη στο αγόρι και στο κορίτσι
- Το διαφορετικό οιδιπόδειο στο αγόρι και στο κορίτσι

Οι διαφορές μεταξύ των φύλων εξαιτίας της απώθησης είτε χάνονται ως προς τη βιολογικότητά τους είτε ενισχύονται είτε διαστρέφονται. Επιπλέον η σεξουαλικότητα παίρνει μορφές που είναι εκτός του βιολογικού πλαισίου και που λειτουργούν ως φαντασιώσεις . Αυτές οι φαντασιώσεις ενδεχομένως να είναι κατά πολύ περισσότερο καθοριστικές από οτιδήποτε άλλο μπορεί να υπάρξει ως λειτουργικά σημαντικό στον ανθρώπινο ψυχισμό. Γι' αυτούς τους λόγους το αγόρι και το κορίτσι, ο άντρας και η γυναίκα, στην πορεία των πραγμάτων ξεκινούν ως σεξουαλικά όντα με λιβιδινικά χαρακτηριστικά καταλήγουν όμως με χαρακτηριστικά που ανήκουν σε αυτό που αποκαλούμε πνευματικά όντα ή άτομα.

Φετιχισμός – Ο μηχανισμός της άρνησης

Υπάρχει ένα βασικό ερώτημα ως προς την σεξουαλική διαφορετικότητα των ανθρώπων εάν δηλαδή μετά το οιδιπόδειο σύμπλεγμα υπάρχει αζεπέραστος θυμός, απογοήτευση και άγχος. Μήπως η λύση θα ήταν για το άτομο να αγνοήσει τα τυπικά χαρακτηριστικά της σεξουαλικής του ταυτότητας και να κινηθεί προς μια αδιαφοροποίητη περιοχή έτσι ώστε να έρθουν τα φύλα κοντύτερα και να απαλλαγεί ο ψυχισμός του από το φόβο του ευνουχισμού και της τιμωρίας. Αυτό δεν καθίσταται δυνατό ,το μόνο το οποίο παρατηρείται κλινικά είναι καταστάσεις μερικής απώθησης του σεξουαλικού ενστίκτου σύμφωνα με τις οποίες πολλά από τα χαρακτηριστικά του ενστίκτου μεταφέρονται σε αλλότρια πράγματα έτσι ώστε να συγκαλύπτεται η πραγματική επιθυμία η να εκφράζεται μέσα από ένα φετίχ.

Τοτέμ και Ταμπού: Η απαγόρευση της αιμομιξίας

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο βαθύ ασυνείδητο του ανθρώπου υπάρχει ένα σημαντικό ερώτημα το οποίο άπτεται του κατά πόσο είχε νόημα η απαγόρευση της παιδικής σεξουαλικότητας. Αυτό το τεράστιο υφέρπον οιδιπόδειο ζήτημα ίσως ποτέ να μην εξαφανισθεί από τον ασθενή έστω και αν φαινομενικά κανείς δεν το συζητά λόγω του ότι έχει ιστορικές αναδρομές τόσο παλιές στη διαμόρφωση της ανθρώπινης ύπαρξης οι οποίες ενδεχομένως να έχουν οργανώσει στο Εγώ σε τέτοιο βαθμό που κάθε αντίρρηση να συνιστά κάτι το εξωφρενικά παράλογο. Στα τοτέμ και ταμπού των διαφόρων κοινωνιών βρίσκεται συμπυκνωμένη η προϊστορία της αιμομιξίας και των απέραντων ατομικών και κοινωνικών διασυνδέσεων που εμπλέκονται σ' αυτή την φαινομενικά απλή συνουσιακή απαγόρευση.

Εισαγωγή στο Ναρκισσισμό

Η πρώτη φυσική ερωτική σχέση του ατόμου είναι με τον εαυτό του. Για την αυτοπροστασία και αυτοσυντήρηση του. Αυτή η σχέση πολύ νωρίς διακυβεύεται υπό την πίεση στην οποία υπόκειται ο ναρκισσισμός να ενδώσει εξαιτίας των κελευσμάτων που εκ πρώτης όψεως φαίνονται να προέρχονται από το περιβάλλον. Ως αντάλλαγμα αυτής της ναρκισσιστικής υποχώρησης προσφέρεται η ομορφιά της συνουσιακής σχέσης με τον άλλον. Το ερώτημα που διαχρονικά έχουμε να αντιμετωπίσουμε είναι κατά

πόσο η αυνανιστική σχέση με τον εαυτό του είναι προτιμότερο της συνουσιακής σχέσης με τον άλλον και υπό ποιες προϋποθέσεις. Ένα συνεπαγόμενο ερώτημα των ανωτέρω έχει να κάνει με το κατά πόσο η αναστολή της αυνανιστικής σχέσης και η προτροπή προς τη δημιουργική σχέση με το αντικείμενο που καταλύει τη ναρκισσιστική ευημερία γίνεται εξ ανάγκης η εκ προθέσεως.

Το οικονομικό πρόβλημα του μαζοχισμού

- Ο πρωτογενής μαζοχισμός
- Ο ηθικός μαζοχισμός
- Η επανασεξουαλικοποίηση του Οιδιπόδειου συμπλέγματος

Η κατάσταση κατά την οποία ο ναρκισσισμός ενδίδει και η συνουσιακή σχέση εξασφαλίζεται, από τη μια καλύπτει ένα τεράστιο έλλειμμα ευχαρίστησης και σεξουαλικής εκπλήρωσης αλλά αυτό υπολείπεται των συνολικών λιβιδινικών αναγκών του ατόμου. Οι πρωτογενείς ανάγκες και οι δευτερογενώς δημιουργούμενες εξαιτίας του οιδιπόδειου συμπλέγματος είναι τόσο μεγάλες που ένα μέρος της λιβιδινικής φόρτισης παραμένει μαζοχιστικό, αυτοερωτικό, βασανιστικό αλλά και ευχάριστο. Η ευχαρίστηση της ανωτέρω παραδοξολογίας σχετίζεται με την εκ προοιμίου αναστολή πρωτογενών ικανοποιήσεων που απωθήθηκαν βίαια.

Αναστολή, σύμπτωμα και άγχος

- Ο φόβος του αποχωρισμού και της απώλειας του αντικειμένου
- Η κινητήριος δύναμη της απώθησης: Το άγχος του ευνουχισμού

Η μεγαλύτερη απώλεια του ανθρώπου είναι φυσικά η αίσθηση της απώλειας του εαυτού του. Η Ψυχανάλυση έκανε ώστε αυτή η τόσο αφηρημένη έννοια να αποκτήσει μια σταθερή βάση και να συνδυαστεί με το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα. Πράγματι η απώλεια εαυτού ξεκινάει από τη σωματική απώλεια με αρχική φαντασίωση τον ευνουχισμό. Το άγχος μιας τέτοιας συγκυρίας επεκτείνεται κατά την Οιδιπόδεια φάση και μετέπειτα όχι μόνο στο αγόρι αλλά και στο κορίτσι υπό τη μορφή φαντασιώσεων φθόνου του ανατομικού πέους, επιθετικότητας απέναντι στο πρωτογενές αντικείμενο (τη μητέρα) υπεύθυνου για τον γυναικείο ευνουχισμό, εκτροπή της λιβιδινικής ενέργειας προς την αμφιθυμικότητα και την υφέρπουσα λεσβιακότητα. Κατά την ενηλικίωση πολλές ανεσταλμένες συμπεριφορές του ενστίκτου αφορούν την ευνουχιστική κατάσταση και τις προεκτάσεις της.

Μεταψυχολογία

- Ενορμήσεις και πεπρωμένα ενορμήσεων
- Η απώθηση

Μια μεγάλη κριτική διαχρονικά για την ψυχανάλυση είναι η εκλαμβάνομενη ως έλλειψη ενός σταθερού θεωρητικού μοντέλου. Αυτό έχει δώσει το έναυσμα για τις ποικίλες ψυχαναλυτικές θεωρήσεις που γνωρίζουμε ότι έχουν διακινηθεί κατά την διάρκεια της μέχρι τώρα ψυχαναλυτικής πορείας.

Ο όρος μεταψυχολογία παρουσιάστηκε πρώτα από τον Freud προκειμένου να καλύψει αυτό το έλλειμμα και μάλιστα σε τρία επίπεδα όπως χαρακτηριστικά είχε θεωρήσει: το έλλειμμα οικονομικής μορφής, το έλλειμμα τοπογραφικής μορφής και το έλλειμμα δυναμικής μορφής του ψυχικού οργάνου. Εάν οι ενορμήσεις και η πρωταρχική τους έκφραση μέσω των ενστίκτων που έχουν ως αποτέλεσμα την απώθηση και την δημιουργία του ασυνειδήτου μπορούν να εναρμονιστούν στα τρία ανωτέρω επίπεδα τότε θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι κάθε ψυχαναλυτική θεραπεία θα ήταν επιτυχής. Καθώς κάτι τέτοιο δεν έχει επιτευχθεί έως σήμερα υπάρχει το περιθώριο περαιτέρω μελέτης των τριών παραμέτρων της μεταψυχολογίας κάτι που καθόλου δεν θεωρείται εύκολη προσπάθεια.

Το ασυνείδητο

Η αρχή της ηδονής και η αρχή της σταθερότητας

Πένθος και Μελαγχολία

Κάθε αναφορά στην μεταψυχολογία και την τρισδιάστατη υπόστασή της είναι αδύνατον να κάνει νόημα χωρίς την αρχή της ηδονής και την αρχή της σταθερότητας, δύο πυλώνες επί των οποίων στηρίζεται η μελέτη του ασυνειδήτου και συνδέουν το βίωμα με το άγνωστο πράγμα που συνιστά τουλάχιστον ένα σημείο ευχαρίστησης ή ικανοποίησης. Η μεγάλη ανακάλυψη του Freud σε σχέση με την επιδίωξη της

ευχαρίστησης ή ακόμα και της ηδονής σχετίζεται με την απώλεια η οποία απογοητεύει και κατά πολλούς καταστρέφει τη συνέχεια του Εγώ. Σ' αυτή την περίπτωση δημιουργούνται προϋποθέσεις πένθους και μελαγχολίας τις οποίες το Εγώ μη δυνάμενο να αντέξει φαντασιώνει το αποκαλούμενο αντικείμενο ως μη απωλεσθέν κάτι το οποίο έχει τεράστιες κλινικές συνέπειες. Επαφίεται στις δυνάμεις του Εγώ κατά πόσο θα δεχθεί να αντικαταστήσει το απωλεσθέν αντικείμενό του ή εξαιτίας της απώλειας να επιδιώξει την αυτοκαταστροφή του.

Το μέλλον μιας αυταπάτης

- Η γέννηση των θρησκευτικών ιδεών
- Η επιστήμη δεν είναι αυταπάτη
- Ο Άντρας Μωυσής και η μονοθεϊστική θρησκεία

Στην αναζήτηση του ατόμου να υπερβεί την νεύρωσή του η οποία σχηματοποιήθηκε όσο τίποτα άλλο μέσα από το οιδιπόδειο σύμπλεγμα μια μείζων φανταστική διέξοδος επιτεύχθηκε μέσα από την θρησκεία όπου η περίπτωση του Μωυσή αποτελεί ένα χρήσιμο σημείο αναφοράς. Μια τέτοια αυταπάτη μπορεί να μεταφέρει όλο το σκηνικό του οιδιπόδειου συμπλέγματος από τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου προς τα έξω και να του δίνει τη δυνατότητα να έχει αποτελεσματικούς μηχανισμούς άμυνας πρακτικά εφαρμοζόμενους και ψυχολογικά άλλοτε άλλου βαθμού επάρκειας προκειμένου να διάγει κατά το μάλλον ή ήττον μια ήρεμη ζωή. Ταυτόχρονα με την παραπάνω αυταπάτη ο Freud φέρνει ως αντιστάθμισμα την επιστήμη όπου ανά πάσα στιγμή υπάρχει η ασυνείδητη αμφισβήτηση των θρησκευτικών δοξασιών. Επιστημονικά ευρήματα καλούνται διαρκώς να καλύψουν το εν λόγω κενό.

Ο πολιτισμός πηγή δυσφορίας

- Ο ρόλος της επιθετικότητας
- Ο σκοπός της ύπαρξης, η αναζήτηση της ευτυχίας και η αποφυγή του πόνου

Μέσα από την αυταπάτη σιγά σιγά και πάντοτε με την συμπληρωματική βοήθεια των επιστημών δημιουργείται ο πολιτισμός. Κατά την πολύπλοκη διαδικασία το ένστικτο μπορεί να μην απωθείται μαζικά και βίαια αλλά σιγά και προοδευτικά. Η εν λόγω εξέλιξη γίνεται περισσότερο αποδεκτή από το ασυνείδητο το οποίο φέρνει στη συνείδηση μέσω του προσυνειδητού μια δυσφορία αλλά υπό ελεγχόμενη μορφή έτσι ώστε το ένστικτο να μην βιώνει την εσωτερική και εξωτερική πραγματικότητα με επιθετικό τρόπο.

Τέχνη και ψυχανάλυση

Ούτε η θρησκεία ούτε ο πολιτισμός είναι ικανά να προσφέρουν μέσω του Εγώ την επιβολή επί του ασυνειδήτου. Η δύναμη του ενστίκτου απειλεί να κάνει την επανεμφάνιση της ανά πάσα στιγμή. Ως μια διέξοδο βοηθητική των ανωτέρω έχει σχηματοποιηθεί η ανάγκη για τέχνη. Κατά αυτήν μικρές και αποδεκτές ονειρικές ποσότητες libido μπορούν να διακινούνται εκ του ασφαλούς με κανόνες αποδεκτούς από τον πολιτισμό. Υπό αυτή την έννοια η τέχνη καθίσταται βοηθητική για την ψυχική υγεία του ανθρώπου.

Ψυχανάλυση: Σχεδόν 140 Χρόνια μετά το 'Project'

Το ψυχαναλυτικό οικοδόμημα ίσως να είναι το μεγαλύτερο που έχει υπάρξει στην ιστορία της ανθρωπότητας. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι αν η νεύρωση υφίσταται ως γενικευμένη κατάσταση επί του συνόλου των ατόμων που έχουν βιώσει το οιδιπόδειο σύμπλεγμα η ψυχανάλυση έρχεται να δώσει μια αποτελεσματικότερη διέξοδο. Η διέξοδος αυτή δεν βασίζεται στη διάνοηση ούτε σε βάσεις επί του υλικού και πραγματικού. Αντίθετα η ψυχανάλυση βασίζεται επί αυτού του ίδιου παράγοντα που δημιουργεί την νεύρωση απευθείας με την διαλεκτική της με το ένστικτο. Η πολύπλοκη αυτή εφαρμογή με την προ-ιστορία των άνω 130 ετών έχει ακόμα τεράστιο δρόμο να διανύσει όπως το είχε περιγράψει ο Freud τα τελευταία χρόνια της δημιουργικής του ζωής.